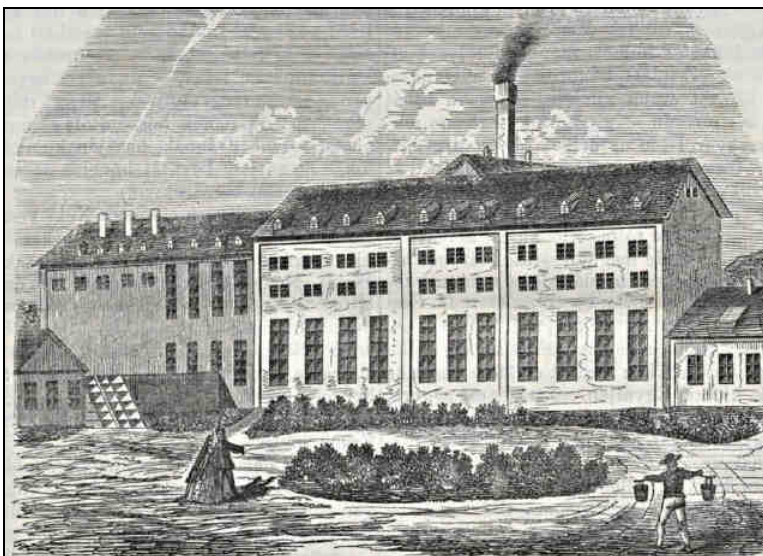

175 éve épült az edelényi cukorgyár

A 19. század derekára a répacukor gyártása Ausztriában és a nyugati országokban fejlett iparággá vált. A magyar nagybirtokosok pénztöke és szakemberek hiányában nem tudtak cukorgyárakat létrehozni. Az 1850-1890 között létesített cukorgyárak is többnyire osztrák érdekeltségűek voltak. Ezekhez képest időben aránylag korán – 1838-ban – és Magyarországon az elsők között jött létre az edelényi cukorgyár, melyet a Coburg hercegi család, a kastély és Edelény birtokosa alapított.

*Az edelényi cukorgyár épülete
(Vasárnapi Újság, Buda-Pest, 1861, 208. oldal.)*

A korabeli források a következőket írják:

„A gyár a városon kívül épült. Annak kelet-északi határ részén a Boldva vizén a malom árkán is túl, a Borsod-Finkei fióktöltéstől vagy 50 öl távolságban... 3 emeletre s a gyártisztek számára két oldalról földszint hozzácsatolt lakásokkal. Hátul tíz holdnyi területű és kőfallal körülvett udvar végén csontszéngyár volt, azonkívül cselédlakások, bognárműhely, ökor-, lóistálló, kocsiszín és tizedesmázsza. Az

összes munkás létszáma szeptembertől áprilisis éjjel-nappali üzemben 150 fő, áprilistól-szeptemberig 51 fő napszámában. Éves szerződéssel foglalkoztattak munkás, felügyelő és béres minőségben 30 főt és 4 uradalmi tisztet.”

1861-ben már bérlők üzemeltetik a cukorgyárat. Erről az időszakról a Vasárnapi Újság 1861. évi 8. évf. 18. száma a következőket írja:

„Ezen cukorgyár hazánk legnagyobb ilyenmű épülete, mert felülmúlja a Sopron melletti Fischer-féle s a sz. miklósi b. Sina Simon gyárat is.

A gyár, a mint most fönnáll, hét év előtt szereltetett föl, a midőn azt a birtokos herceg Koburgtól Schoeller és Reich porosz iparosok vették hasznóbérbe.

A gyárnak azelőtti fölszerelése a mostanihoz nem is hasonlítható, az most semmiben sem szenved hiányt. Két új gőzgépe szíjrendszer által hozza mozgásba a többi gépeket. Készít e gyár évenként 11.000 mázsa finom tisztított cukrot, melyhez a megkívántató répát részint maga a gyár termeszt, részint pedig a környék birtokosaitól veszi, – az utóbbi években mázsáját 26 pengő krajcárjával.

A gyár külgazdasága is a tetőponton áll, s mivel 1200 holdat, a mely művelésére a környékről igen számos napszámos gyűl össze. Egy hold művelésére 40 napszámos kívántatik, egy hold 200 mázsa nyers répát ad, egy mázsa répa pedig mintegy 5 font cukrot (Kb. 2,8 kg. A szerk.).

A bérlők 600.000 pfnyi tőkét fektettek a gyár fölszerelésébe, a forgó pénzt is ide értvén. A bérlet 20 évig tart s az évi hasznóbér 20.000 pft. Ami a gyár virágzását hátráltatja, az az iszonyú adó, mely egy óra a működés ideje alatt (mely 5 és 6 hó között változik) 12.000 – mondd tizenkét ezer – pengő forint.

A cukorgyártásból hátramaradt hulladékot szeszgyártásra használják, melyből évenként vagy százezer akó szesz kerül. (Ez az adat túlzott, mert egy pesti akó 53,72 liter. A szerk.) Az itten maradt söpredék pedig marhahizlálásra fordítatik. A gyár e vidék napszámát igen fölemelte, aminek ellensúlyozását a vidéki birtokosok a répa-termelés által igyekeznek kárpótolni.

A gyár tiszta haszna a bérlők titka. Megjegyzendő, hogy a hasznóbér fejében az erdőt határozott mennyiségben használhatják, s

az ahhoz tartozó jó köszönet szolgáltató bányát kedvök szerint mívelhetik.”

A versenyképtelenség következményeképpen 1871 és 1892 között több cukorgyár zárta be kapuit, köztük az edelényi is.

A cukorgyár épületeiből ma is megtalálhatunk néhányat: a Dának felé vezető út elején, a jobb oldalt álló nagyméretű épületet a rendszerváltozásig magtárként használta a termelősövetkezet, majd magánkézbe került, míg végül az önkormányzat tulajdona lett, baloldalon a volt Volán telephely melletti kolónia és az egykori Alkotmány Tsz volt irodája is a cukorgyárhoz tartozott.

*A Cukorgyár fennmaradt legnagyobb épülete napjainkban
(Az önkormányzat keresi a pályázati lehetőséget a hasznosításra.)*